

ročník LIX **3** 2004 •

numismatické listy

národní muzeum/česká numismatická společnost

Z DÍLA SOCHAŘE A MEDAILÉRA BOHUMILA TEPLÉHO

- Dny poslední, dny první II. / ze souboru osmnácti litých plaket Křížové cesty / bronz, 150 × 100 mm, 1991 / foto MZM

Ještě ke třem článkům o českých denárech

Josef Paukert

Ve svém posledním článku¹ podrobuje dr. Zdeněk Petráň kritice tři mé práce o českých denárech. Jeho článek nemohu označit jinak než jako osobní útok, především proto, že směřuje dvojitě problematiku, přičemž moje nejstarší publikace vyšla již před šesti lety a byl tedy i dostatek času pro řádnou samostatnou diskusi. Kritika dr. Petráně postihuje mnohdy nepodstatné body v mých člancích. Korunu celé záležitosti nasazuje německé resumé. Zatímco v českém textu uznává dr. Petráň záslušnost posledních mých dvou studií, v německém resumé, tj. pro cizinu, jsou všechny moje práce šmahem odmítnuty a dokonce označeny jako zavádějící. V českém textu přitom dr. Petráň přiznává, že námitky proti mým publikacím jsou „do jisté míry zástupné“ a že mu jde o něco daleko významnějšího, totiž o revizi Cachovy typologie (správněji by bylo Katzovy), o vypracování Korpusu českých ražeb a aktualizovaného soupisu nálezců.

Pociťuje-li pan dr. Petráň potřebu zásadně inovovat českou numismatiku v naznačeném směru, je mi zcela nejasné, proč si jako zástupný problém vybírá námitky proti mým publikacím, které nejsou v uvedených oblastech zaměřeny a o kterých nelze prohlásit, že by současný, údajně nevyhovující stav jakýmkoli způsobem zapříčinily.

A nyní věcně ke konkrétním námitkám. První moje kritizovaná publikace² byla pouhá informace o nové ražbě, otištěná v rubrice Materiály, která si nekladla za cíl více než seznámit numismatickou veřejnost s novou ražbou. Označení nové mince za českou sledovalo pouze dosavadní zařazení podle Katze,³ Cacha,⁴ Turnwalda,⁵ převzaté v poslední době i Kučerovskou.⁶ Polský vliv u skupiny denárů C 196–199 nelze přehlédnout. Rovněž však nelze přehlédnout spojitost s českým mincovnictvím, projevující se převzetím nepochybně českých razidel na denáry C 196 a C 197. Souvislost uznává i sám dr. Petráň. Skupina mincí C 196 až C 199 včetně nově popsaného denáru zůstává tedy i nadále těžko přidělitelnou, není podstatná pro české mincovnictví a představuje podle mého názoru jeho slepou uličku.

Ve svém druhém článku⁷ jsem provedl inventuru českých denárů (až do doby knížete Oldřicha), ve kterých se vyskytují písmena s tečkami. Petráň odmítá mou tabulku 3, shrnující písmena s tečkami objevující se mimo Čechy, a to pro její široké časové rozpětí (opravdu se jedná o rozmezí od antiky 6. stol. př. Kr., jak je uvedeno v tabulce, ne však v textu). Většina údajů v tab. 3 se však týká 10. a 11. století. Časový přesah dopředu i dozadu není důvodem k odmítnutí celého materiálu, naopak ukazuje na hluboké kořeny používání písmena O s tečkou. Analogie s logem televizní stanice HBO není irelevantní a ukazuje na skutečnost, že i v současné době může osobě vytvářející opisy a loga vadit prázdná prostora uprostřed písmena O a že se

¹ PETRÁŇ, Zdeněk: *Poznámky ke třem článkům o nejstarších českých denárech*, Num. listy 59, 2004, s. 1–9.

² PAUKERT, Josef: *Nový český denár z doby Boleslava III.*, Num. listy 53, 1998, s. 10–11.

³ KATZ, Viktor: *Úvahy o chronologii českých denárů na počátku XI. stol.*, Praha 1937.

⁴ CACH, František: *Nejstarší české mince I.*, Praha 1970.

⁵ TURNWALD, Kristian: *České a moravské denáry a brakteáty*, Praha 1949.

⁶ KUČEROVSKÁ, Taťána: *Kelčský nálezc*, Folia Numismatica 8–9, 1993/94, s. 63–187.

⁷ PAUKERT, Josef: *K problematice teček v písmenech na mincích denárového období*, Num. listy 56, 2001, s. 131–138.

proto snaží ji opticky korigovat. Pro význam písmene O s tečkou tedy nabízím tři možnosti vysvětlení (interní označení mincovny, magicko-kulturní nebo optické vyplnění prázdného místa), aniž bych ovšem považoval za možné pro každou konkrétní aplikaci dát přesné vysvětlení. A konečně: na kazaňském oloveném odražku se skutečně vyskytuje pod lomenicí O s tečkou vedle Λ s tečkou. Připouštím, že tečka v O je méně zřetelná než v A, ale pozorným pohledem ji lze objevit jak na vyobrazení Num listů 1999, s. 107, tak na vyobrazení stejné strany odražku na zadní obálce Num. listů 1999, č. 4 a konečně i na fotografii, kterou jsem získal laskavostí pí dr. Háskové z Národního muzea. Písmena pod lomenicí kazaňského odražku jsem korektně jako I O Λ (písmena O a Λ s tečkami uprostřed) již v roce 1999⁸ popsal, proti čemuž doposud nevznel nikdo námitku, ani sám dr. Petráň ve svém článku o Kazaňském nálezu.⁹ Kritiku svých názorů o převzetí grafemů O s tečkou a A s tečkou z Bavorska musím tedy zcela odmítnout. Nikde jsem ostatně netvrdil, že oba grafémy jsou v Bavorsku na stejné minci.

Můj třetí článek vymezuje pojednávanou problematiku na interpunkci českých denárů 10. století již svým nadpisem,¹⁰ není tedy korektní namítat, že se v něm nemluví o ligaturách a ustálených zkratkách. Mluvím-li o epigrafické praxi 10. století, je jasné, že jde o praxi týkající se knih, listin popř. nápisů na náhrobcích apod. Že neexistuje epigrafická praxe pro mince je jasné a není nutné mi to vyčítat.

Dr. Petráňovi zřejmě ušlo, že faktografický materiál, ze kterého vycházela tato studie, nebyla pouhá Cachova typologie (Petráň zřejmě myslí pérovky doprovázející Cachovu knihu). Podkladem byl Turkův přehled variant,¹¹ zahrnující mimo jiné všechny varianty obsažené v poděbradském nálezu a mnoho dalšího materiálu. Odvolávka na Cachovy typy je nutná pro zachování souvislosti.

Hlavním cílem této studie bylo zjistit, zda se na českých mincích 10. století vyskytuje interpunkce. Výsledek byl kladný. Typy opisů (podle Nového) byly vlastně vedlejším produktem této práce. Studie prokázala na denárech existenci několika druhů interpunkčních znamének, jmenovitě teček, dvojteček, tři teček do trojúhelníku, tři teček nad sebou, čtyř teček v podobě křížku a křížku. Hledání archetypu opisu se zakládá na studii R. Nového,¹² kterou pokládám za přínos pro numismatické bádání. Moje zkušenost mě učí (stejně jak to tvrdí Nový), že koruptela vzorného opisu se projevuje vynecháváním (písmene nebo znaku) nebo zkomolením písmena či jeho vypuštěním, nikdy však ne přidáváním. Nevěří-li někdo, že je možno stanovit archetyp opisu, nikdo ho k tomu nenutí. Význam křížku, jak jsem ukázal ve studii, může být různý. Od pouhého interpunkčního znaménka, zkomoleného písmene T, zastoupení slova CRUX (tedy mluvícím znamením) nebo také i invokací. Podrobně jsem popsal, jaký rozbor mě vedl k názoru, že křížek oddělený tečkami je rovnocenný člen opisu, stejně jako jméno panovníka nebo jeho titul. Invokace se nabízí jako jediné vysvětlení. Dodatečně, po napsání své studie, jsem zjistil, že tuto možnost připouští i Hahn.¹³ Pokud se týká analogií křížku s bohoslužebnými texty

•••••

⁸ PAUKERT, Josef: *Epigrafická poznámka k olovenému předmětu z Kazaně*, Num. listy 54, 1999, s. 118–119.

⁹ PETRÁŇ, Zdeněk: *Co vypovídá kazaňský nálezu k počátkům českého mincovnictví?* Num. listy 56, 2001, s. 65–74.

¹⁰ PAUKERT, Josef: *K interpunkci na českých denárech 10. století*, Num. listy 57, 2002, s. 136–144.

¹¹ TUREK, Rudolf: *Typy a varianty našich nejstarších denárů*, Num. listy 29, 1974, s. 33–58.

¹² NOVÝ, Rostislav: *Mincovní epigrafika a denáry Slavíkovců*, Num. listy 39, 1984, s. 132–139.

¹³ HAHN, Wolfgang: *Die älteste böhmische Münzprägung Boleslaus II. – eine Material-zusammenstellung*, *Moneta mediaevalis*. Warszawa 2002, s. 379–392. Srov. s. 382: „Das bayerische Vorbild sah im Avers....den Herzogsnamen und -titel...mit vorangestelltem Invokations-kreuzchen vor...“

a zařikávdly, dr. Petráň je šmahem odmítá. Je to jistě jeho právo, ale v seriózní diskusi by mohl přínést důkazy, nebo alespoň se o ně pokusit. Já jsem se snažil všechny své názory doložit.

Pokud se týče honosných opisů, lze pro ně zvolit jakékoli jiné adjektivum. Chtěl jsem jen zdůraznit, že takové opisy se liší od opisů běžných. O honosných opisech jsem se zmiňoval nejen u slavníkovských denárů (3 případy), ale zejména u Jaromíra (13 případů) i jinde. Honosnost opisu zcela jistě nedělá počet teček v něm obsažených, jak můj kritik nepochopil, nebo nechce chápat. Tři tečky do trojúhelníku nebo čtyři tečky ve tvaru křížku jsou zcela jistě nápadnější interpunkční znaménko než pouhá tečka.

Kníže Jaromír je jediným panovníkem ze sledovaného období, který používal na svých mincích náboženské texty. Není tedy velkou chybou, označíme-li ho za nábožensky exaltovaného, i když nevíme odkud se zbožné průpovědky na mince dostaly. Faktem zůstává, že tam jsou.

Nakonec ještě zcela věcná připomínka k typům ruka / kříž (C90–100, 102–109, 112–119). Opis typu BOLEZLAVS DVX / BOLEZLAVS DVX je vyobrazen např. u Cacha C119 = Fiala III/1, opis typu BOLEZLAVS DVX / PRAGA CIVITAS viz Poděbrady¹⁴ XXXIII – skup. A, opis typu DVX BOLEZLAVS / OMERIZ PRAGA CIV viz Poděbrady XLIV 1, anglosaské opisy jsou Poděbrady XXXVI 1 až 17 a nesrozumitelné opisy např. Poděbrady XLV 9 až 26.

•••••

Noch zu drei Artikeln über böhmische Denare

In seinem letzten Artikel unterzieht Dr. Zdeněk Petráň einer Kritik meine drei Arbeiten über böhmische Denare. Seinen Artikel kann ich nicht anders als eine persönliche Attacke bezeichnen, insbesondere deshalb, weil zwei Problematiken vermischt werden, wobei meine älteste Publikation schon vor sechs Jahren erschienen ist und da es schon genug Zeit für eine ordentliche selbständige Diskussion zur Verfügung stand. Die Kritik von Dr. Petráň betrifft oft unwesentliche Punkte in meinen Artikeln. Die Krone der ganzen Angelegenheit setzt die deutsche Zusammenfassung auf. Während im tschechischen Text Dr. Petráň die Verdienstvollheit meiner letzten zwei Studien anerkennt, in der deutschen Zusammenfassung, d.h. für das Ausland, werden alle meine Arbeiten durchwegs abgelehnt und sogar als irreführend bezeichnet. Im tschechischen Text gibt dabei Dr. Petráň zu, dass die Einwände gegen meine Publikationen „in einem gewissen Ausmass vertretbar sind“ und dass es ihm um etwas weit bedeutsameres geht, nämlich um eine Revision der Typologie von Cach (richtiger wäre von Katz), um Ausarbeitung des Corpus der böhmischen Prägungen und um aktualisierte Aufstellung der Funde.

Wenn Herr Dr. Petráň den Bedarf, die böhmische Numismatik prinzipiell in den angedeuteten Richtungen zu innovieren spürt, ist mir vollkommen unklar, warum er sich als Vertretungsproblem Einwände gegen meine Publikationen auswählt, die nicht in angeführten Gebieten gezielt sind und über welche man nicht erklären kann, dass sie den gegenwärtigen, angeblich nicht genügenden Zustand auf irgendeine Art und Weise verursacht hatten.

Und jetzt sachlich zu den konkreten Einwänden. Meine erste kritisierte Publikation war eine blosser Information über eine neue Prägung, abgedruckte in der Rubrik Materiale, die sich nichts mehr als Ziel setzte, als die numismatische Öffentlichkeit mit der neuen Prägung bekannt zu machen. Die Bezeichnung der neuen Münze als böhmische verfolgte nur die bisherige Eingliederung nach Katz, Cach, Turnwald, übernommen in der letzteren Zeit auch von Kučerovská. Der polnische Einfluss bei der Denarengruppe C 196–199 kann nicht übersehen werden, Ebenfalls kann aber auch der Zusammenhang mit dem böhmischen Münzwesen nicht übersehen werden, was sich durch die Übernahme von unstreitbar böhmischen Stempeln für Denare C 196 und C 197 äussert. Den Zusammenhang erkennt auch selbst Dr. Petráň an. Die Münzengruppe C 196 bis C 199, einschliesslich des neu beschriebenen Denars, bleibt also auch aufs weitere schwer zuteilbar, sie ist nicht wesentlich für das böhmische Münzenwesen und stellt meiner Ansicht nach seine Sackgasse dar.

•••••

¹⁴ RADOMĚRSKÝ, Pavel: *Studie o počátcích českého mincovnictví I*, Num. sborník 9, 1966, s. 11–94.

In meinem zweiten Artikel habe ich eine Inventur der böhmischen Denare bis zur Zeit des Fürsten Oldřich durchgeführt, in welchen Buchstaben mit Punkten vorkommen. Petran lehnt meine Tabelle 3, die ausserhalb von Böhmen erscheinende Buchstaben mit Punkten enthält ab, und zwar für die breite Zeitspanne (es handelt sich wirklich um eine Grenze von der Antike des 6. Jhds vor Kr., wie es in der Tabelle, nicht aber im Text angeführt ist). Die Mehrheit der Daten in der Tabelle 3 betrifft aber das 10. und 11. Jahrhundert. Der Zeitübergriff nach vorne sowie auch nach hinten ist kein Grund für die Ablehnung des gesamten Materials, zeigt aber im Gegenteil die tiefen Wurzeln der Verwendung des Buchstaben O mit Punkt. Die Analogie mit dem Logo der Fernsehstation HBO ist nicht irrelevant und deutet auf die Tatsache, dass auch in der gegenwärtigen Zeit die Person, die Aufschriften und Logos entwirft, durch den leeren Raum in der Mitte des Buchstaben O gestört wird und das sie es deshalb optisch zu korrigieren versucht. Für die Bedeutung des Buchstabens O mit Punkt biete ich also drei Möglichkeiten der Erklärung an (interne Bezeichnung der Münzstätte, magisch-kultische oder bloss optische Ausfüllung des leeren Platzes), ohne dass ich es natürlich für möglich halte, für jede konkrete Applikation eine genaue Erklärung zu geben. Und schliesslich: auf dem Bleiabschlag von Kasan kommt wirklich unter der Giebel O mit Punkt neben A mit Punkt vor. Ich gebe zu, das der Punkt im O weniger deutlich als im A ist, aber beim aufmerksamen Durchsehen ist er auf der Abbildung in NL, 1999, S.107, sowie auch auf der Abb. der selben Seite des Abschlags auf der hinteren Umschlagseite NL, 1999, Nr. 4 und schliesslich auch auf dem Foto, das ich durch die Liebenswürdigkeit von Frau Dr. Haskova vom Nationalmuseum in Prag erhalten habe, zu sehen. Die Buchstaben unter dem Giebel des Kasanschen Abschlags habe ich korrekt als IOA (O und A mit Punkten) schon im Jahre 1999 beschrieben; dagegen hat bislang niemand etwas eingewendet, auch nicht Dr. Petran selbst in seinem Artikel über den Fund von Kasan. Die Kritik meiner Ansichten über die Übernahme der Grapheme O mit Punkt und A mit Punkt aus Bayern muss ich also vollkommen ablehnen. Ich habe übrigens nirgendwo behauptet, dass beide Grapheme in Bayern auf derselben Münze sind.

Mein dritter Artikel begrenzt die behandelte Problematik auf die Interpunktion auf böhmischen Denaren des 10. Jahrhunderts schon durch seine Überschrift, es ist also nicht korrekt einzuwenden, dass in demselben nicht über Ligaturen und festgestellten Abkürzungen gesprochen wird. Wenn ich also über die epigraphische Praxis des 10. Jahrhunderts spreche, ist es klar, dass es um eine Praxis geht, die Bücher, Urkunden bzw. Aufschriften auf Grabsteinen usw. betrifft. Dass keine epigraphische Praxis für Münzen existiert, ist klar und es ist nicht notwendig mir das auszusetzen.

Dr. Petran ist es allem Anschein nach entgangen, dass das faktographische Material, aus welchem diese Studie ausgegangen ist, keine blosser Typologie von Cach war (Petran denkt allem Anschein nach an Federzeichnungen die das Buch von Cach begleiten). Die Unterlage war die Variantenübersicht von Turek, die ausser anderem alle Varianten, die im Fund von Podebrady enthalten sind und viel weiteren Materiale inkludiert. Eine Referenz auf die Typen von Cach ist notwendig für die Erhaltung der Zusammenhänge.

Das Hauptziel dieser Studie war festzustellen, ob auf den böhmischen Münzen des 10. Jahrhunderts eine Interpunktion vorkommt. Das Ergebnis war positiv. Die Typen der Umschriften (nach Novy) waren eigentlich ein Nebenprodukt dieser Arbeit. Die Studie hat auf den Denaren die Existenz einiger Arten von Interpunktionszeichen nachgewiesen, namentlich Punkten, Doppelpunkten, drei Punkten im Dreieck, drei Punkten übereinander, vier Punkten in der Form eines Kreuzes und Kreuzchen. Die Suche des Umschriftsarchetyps beruht auf einer Studie von R. Novy, die ich für einen positiven Beitrag für numismatische Forschung halte. Meine Erfahrung lehrt mich (ebenso wie dies Novy behauptet), dass sich die Korruptelen durch die Auslassung eines Buchstabens oder Zeichens oder Verstümmelung eines Buchstaben oder deren Auslassung äussern, nie aber durch eine Zugabe. Wenn jemand nicht glaubt, dass es möglich ist, den Archetyp der Umschrift festzustellen, niemand zwingt ihn dazu. Die Bedeutung des Kreuzes, wie ich in der Studie gezeigt habe, kann unterschiedlich sein. Von einem blossen Interpunktionszeichen, des verstümmelten Buchstaben T, der Vertretung des Wortes CRUX (also durch ein sprechendes Zeichen) oder auch durch eine Invokation. Detailliert habe ich beschrieben, welche Analyse mich zur Ansicht geführt hat, dass ein durch Punkte separiertes Kreuz ein gleichwertiges Mitglied der Umschrift ist, ebenso wie der Name des Herrschers oder sein Titel. Die Invokation bietet sich als einzige Erklärung an. Nachträglich, nach Aufschreiben meiner Studie, habe ich festgestellt, dass diese Möglichkeit auch Hahn zulässt. Was eine Analogie des Kreuzes mit gottesdienstlichen Tex-

ten und Zaubersprüchen betrifft, lehnt sie Dr. Petráň durchwegs ab. Dies ist sicher sein Recht, aber in einer seriösen Diskussion könnte er Beweise bringen, oder sich wenigstens um sie versuchen. Ich habe versucht alle meine Ansichten zu belegen.

Was prunkvolle Umschriften betrifft, kann dafür jegliches anderes Adjektivum gewählt werden. Ich wollte nur betonen, dass sich solche Umschriften von den üblichen unterscheiden. Prunkvolle Umschriften habe ich nicht nur bei Denaren von Slavnikiden (3 Fälle), aber insbesondere bei Jaromír (13 Fälle) sowie auch anderswo erwähnt. Die Prunkerei macht ganz sicher nicht die Anzahl von Punkten, wie mein Kritiker nicht begreift oder nicht begreifen will. Drei Punkte im Dreieck oder vier Punkte in der Form eines Kreuzchens sind sicher ein auffälligeres Interpunktionszeichen als ein blosser Punkt.

Der Fürst Jaromír ist der einzige Herrscher aus der untersuchten Zeitabschnitt, der auf seinen Münzen religiöse Texte verwendete. Es ist also kein grosser Fehler, ihn als religiös exaltierten bezeichnen, wenn man auch nicht weisst, wovon die frommen Sprüche auf seine Münzen gekommen sind. Es bleibt aber die Tatsache, dass sie sich dort befinden.

Schliesslich noch eine ganz sachliche Bemerkung zu den Typen Hand/Kreuz (C 90–100, 102–109, 112–119). Der Umschrift BOLEZLAUS DVX/BOLEZLAVS DUX ist abgebildet C 119 = Fiala III-1, der Umschrifttyp BOLEZLAVS DVX/PRAGA CIVITAS siehe Poděbrady XXXIII-Gruppe A, der Typ DVX BOLEZLAVS/OMERIZ PRAGA CIV siehe Poděbrady XLIV 1, die angelsächsischen Umschriften sind Poděbrady XXXVI 1 bis 17 und die unverständlichen Umschriften z.B. Poděbrady XLV 9 bis 26.

Übersetzt von P. Huth

■ literatúra

Monografie numismatika

Červinky

V roce 1947 vznikla edice *Postavy moravské prehistorie*, která se však dočkala jediného svazku. Na prahu nového tisíciletí byla obnovena pod názvem *Historie a dějiny*. Ústav archeologické památkové péče v Brně a Moravský archeologický klub vydaly roku 2004 jako její 4. svazek monografii z pera Zdeňka Fišera a Vladimíra Podborského zasvěcenou archeologu, numismatiku, muzejníku a vlastivědnému pracovníkovi Innocenci Ladislavu Červinkovi (1869–1952).

Začínal v 90. letech 19. století jako numismatik, záhy však přešel k archeologii, aby se na závěr života k numismatice vrátil. Prošel i cestu od soukromého sběratelství k profesionální badatelské muzejní činnosti. Autoři tento vývoj respektovali při popisu Červinkova života a díla, jež tvoří první část knihy. Druhá pak přináší edici dokumentů a korespondence, kupř. s numismatikem H. Janovským, závěr pak bibliografii prací,

včetně rukopisných (sedm numismatických studií je uloženo v archivu numismatického oddělení Národního muzea v Praze).

Autoři – vedle vyzvednutí průkopnických zásluh Červinky pro numismatiku jako vědecký obor – nezastírají ani jeho některé negativní povahové vlastnosti, které se promítly do jeho neshod s mnoha jinými odborníky, jejichž řady se rozšiřovaly s postupnou institucionalizací muzeí (kupř. s dr. G. Skalským). Kapitola věnovaná numismatice je metodicky naprosto příznačná i pro dnešek. Červinka totiž celý život trpěl dilematem sběratele mincí na jedné straně a muzejního badatele na straně druhé. To jej na konci působení v Zemském muzeu přivedlo k problematickému přístupu k nálezům. Nebyl totiž stoupencem jejich trvalého uložení v muzeích. Naopak, po prvotní fázi odborného zpracování schvaloval jejich rozptýlení, zejména v případě stejných typových sérií, formou buď přímého prodeje, nebo výměnou se soukromými sběrateli.

Autoři tak do edice přispěli „živým“ materiálem o osobnosti, která i s odstupem desítek let může vyvolávat polemiky.

K. Growka

Penězokazec v Olomouci v roce 1625

Jan Štěpán

Na Moravě je prokázána činnost penězokazců například z roku 1612, kdy bylo zjištěno, že je z Polska přes Nový Jičín distribuována falešná mince.¹ Zajímavé jsou také informace o nalezených pozůstatcích padělatelských dílen na Moravě (v Čechách např. v Koněpruských jeskyních).² Přestože za padělání následovaly vždy tvrdé tresty, snadný výdělek výrobou falešné mince lákal neustále. Dalším z dokladů této skutečnosti je zápis z výsledku před olomouckým útrpným právem z 16. května 1625.³ Provinilec byl jistý Kryštof Hiršl, původně koželuh, který prý pocházel z Bolesławca⁴ v dnešním Polsku. Byl ženatý, ale protože nevěděl, jestli jeho žena ještě žije, našel si jistou Julianu Federhansovou, která měla matku na Nových Sadech u Olomouce.⁵ Byl zadržen a vyslýchán, přičemž se zjistilo, že razí falešnou minci a na základě toho byl 29. července 1625 popraven mečem a poté bylo jeho tělo spáleno. Zápis z výsledku obsahuje nejen popis jeho padělatelské činnosti ale také způsob, jakým mince padělal.

Hiršl se při výslechu přiznal, že s falšováním mincí začal před sedmi lety (1618), kdy padělal vídeňské feniky pro svou potřebu v Miedziance,⁶ kde se zároveň mincování naučil. Další dovednosti získal u Jiřího Scholze z Wiese,⁷ který padělal minci v Kowarach⁸ a Miedziance spolu s Michalem Freisenem z Dobrej,⁹ Mertenem Neudeckem a krejčím Rumerlem, kteří oba pocházeli z Kamiennej Góry.¹⁰ Nástroje jim měl dělat kovář Kryštof Pisch, který byl z kotlářského cechu v Miedziance.

Zřejmě byli nějak vyzrazení, neboť Hiršl uvádí, že Hans Weyher, švec z Miszkowic,¹¹ Hans Seidl z Mieroszowa,¹² a Jiří Scholz uprchli do Nizozemí do Eysenachu¹³ k nějakému kupci jménem Lampert. Tam prý lili tolary z anglického cínu. Tyto tolary od nich kupovali nizozemští kupci a nějaký kupec polský. Za utržené peníze nakupovali obilí a slezské zboží a prodávali je dál. Hiršl sám se však na této akci nepodílel. Když Jiří Scholtz uprchl, mincoval Hiršl pouze pro sebe 12krejcarey a zničil přitom něco dobrých mincí. Poté se přestěhoval na Moravu k Brnu.

Zde pak mincoval u Tomáše Krause ve Slavkově, který měl bydlet ve třetím domě od brány u ostruháře, kde prý předtím bydlel nějaký kazatel. Kraus od něj falešné peníze bral a prodával

¹ PILNÁČEK, Josef: *Falešná mince na vých. Moravě r. 1612*, in: Záhorská kronika 17, 1935, č. 3, s. 88–89.

² SKUTIL, Josef: *Ještě jednou o falešné minci na východní Moravě*, in: Záhorská kronika 17, 1935, č. 4, s. 123–124; Maška, Karel Jaroslav: *Pravěké nálezy ve Štramberku*, Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci III, 1886, č. 10, s. 64.

³ Státní okresní archiv v Olomouci (SOKAO), fond Archiv města Olomouce (AMO), signatura 196, kniha výsledků před městským právem z let 1583–1660, fol. 287v–289v.

⁴ Puntzel aus der Schlesien=Bunzlau – dnešní Bolesławiec u Lehnice, Polsko.

⁵ Tehdy se jednalo o samostatnou ves, nyní součást Olomouce.

⁶ Kupfferberg – dnešní Miedzianka, Polsko.

⁷ Nepodařilo se identifikovat.

⁸ Schmidtberg – dnešní Kowary, Polsko.

⁹ Döberle= Karlsberg – Döberle – dnešní Dobra, Polsko.

¹⁰ Landtshutte – dnešní Kamienna Góra, Polsko.

¹¹ Michaelsdorf – dnešní Miszkowice, Polsko.

¹² Friedlandt – dnešní Mieroszów, Polsko.

¹³ ins Niederlandt auf Eyßenach – nepodařilo se identifikovat.

- 3krejcar Ferdinanda II., předmět falešného mincování na Moravě v roce 1625 / foto archiv NM

je dál. Hiršl se posléze načas přestěhoval snad do Olbramic,¹⁴ kde mincoval dál, a to mělo být asi před třemi lety (tj. 1622). Dále mincoval v Mladoňově¹⁵ v domě bratrů kovářů Martina a Antonína Drechslerových, ale Martin jej uprosil, aby s tím přestal a tak zde padělání zanechal. Když se znovu vrátil do Slavkova ke Krausovi, onemocněl a s nemocí dlouho ležel. To již ale žil s výše uvedenou Julianou, která od něj utekla poté, co bylo vše během jeho nemoci utráceno. Když se uzdravil, zjistil, že Juliana žije u matky na Nových Sadech a do doby, než je chytili, u nich žil a začal znovu razit falešné mince.

Peníze na nákup potřebného materiálu si vypůjčil u hospodáře Tomáše Hanse Letschkeho, u něžž Juliana žila s matkou. Náradí si nechal zhotovit u nějakého kováře, kterému řekl, že je klempíř a že je to klempířské náradí. Dále si nakoupil asi dva centýře mosazného pasiřského plechu. Práci začal tím, že si nejprve všechno náradí znovu přebrousil. Poté vzal kus vosku velikosti tříkrejcaru, položil jej na tříkrejcar a úderem do vosku zhotovil negativní otisk. Vzniklý negativ pak přeryl do razidel od kováře, přičemž písmena a císařův obraz zvyraznil. Náradí pak vhodil do lučavky,¹⁶ která písmena a obraz rozežrala. V té zřejmě také rozpustil vypůjčené pravé mince, a falešné tak pokovoval. Vše pak na závěr ještě vyvařil v roztoku vinného kamene. Vinný kámen a nějaké náradí mu získala Juliana a hospodář Letschke mu zase půjčil 19 grošů na postříbření falešných mincí. Celý postup prováděl tak, jak se to naučil a viděl u Jiřího Scholze. Po této přípravě materií začal razit tříkrejcaru dohromady prý asi za 28 zl.

Týden předtím měl také razit tříhaléře asi za 2 zl., ale protože mu to nestálo za námahu, začal s ražbou uvedených tříkrejcarů. Chtěl si tak udělat zásoby peněz do Slezska. Když měl vyroben dostatek padělaných mincí, poslal s částkou kolem jednoho zlatého Julianu, aby na různých místech kupovala víno tak, aby si nikdo falešné mince nevšiml. Ona se ale již nevrátila, neboť ji přitom nejspíše chytili.

Tři aktéři olomouckého padělání tak tedy skončili. Jak již bylo řečeno, Hiršl byl za padělání popraven. Juliana Federhansová byla 9. srpna 1625 veřejně zhanobena a vypovězena ze země. Hospodář Letschke byl městskou radou vzat na milost a odstěhoval se z města v roce 1627. Matka Juliany nebyla potrestána vůbec, protože Hiršl prý pracoval jen, když nebyla doma a když se večer vracela, odcházel pryč do nějaké hospody. Městská rada si s padělatelem sama nedověděla rady, a tak požádala listem s příloženými výslechy podezřelých z 22. května 1625 Františka kardinála z Dietrichštejna o radu, jak s provinilci naložit.¹⁷ Odpověď se však zřejmě nedochovala. V městských účtech pak ještě nacházíme položku z 24. července 1625, kdy městský rychtář obdržel 1 a 1/2 kopy a 13 grošů za práci spojenou s „falešným mincířem.“¹⁸

•••••

¹⁴ Wolffernic – zřejmě dnešní Olbramice na Prostějovsku.

¹⁵ Plonsdorf – dnešní Mladoňov na Šumpersku.

¹⁶ Schaidtwasser=Scheidewasser – roztok lučavky.

¹⁷ SOKAO, fond AMO, signatura 201, kopiář odeslaných listů z let 1624–1629, fol. 116.

¹⁸ SOKAO, fond AMO, signatura 71, kniha městských počtů z let 1611–1630, fol. 385.

.....

Geldfälscher in der Stadt Olomouc im Jahr 1625

In der Stadt Olomouc wurde im Jahr 1625 der Geldfälscher Christoph Hirschel aus Bunzlau in Schlesien entdeckt, der beim Verhör zugegeben hat, dass er das Geld schon sieben Jahre gefälscht hatte. Die Münzen hat er auf solche Weise gefälscht, dass er auf die echte Münze ein Stück Wachs gepresst und das so entstandene negative Bild auf Prägestanzen aus Klemperndurchschlägern eingraviert hat. Die so erzeugte Prägestanze wurde dann in Säure eingemattet und die Münzen wurden aus Gürtlerblech aus Messing geprägt, das nachfolgend versilbert wurde. Auf diese Weise hat er in Olomouc Dreiheller- und Dreikreuzermünzen geprägt. Nach der Urteilsverkündung wurde er hingerichtet und sein Körper wurde verbrannt.

Übersetzt von B. Vančura

literatura

Bajer, Jan: Papírová platidla Československa 1919–1993, České republiky, Slovenské republiky 1993–2003.

Praha 2003, 240 str.

.....

V relativně krátké době dostávají naši badatelé i sběratelé další publikaci o papírových platidlech bývalého Československa, České i Slovenské republiky. Jan Bajer, její autor, vycházel samozřejmě z předchozích vydání tohoto titulu, jejich údaje však doplnil a aktualizoval. Páté vydání této publikace dostalo konečně podobu, jakou si zaslouhuje a po jaké volali zájemci u dřívějších vydání – tvrdou laminovanou obálku a především barevný tisk na křídovém papíře.

Právě barevný tisk je u publikací tohoto druhu záležitostí nejvíce riskantní. Nutno říci, že tiskárna zde odvedla dobrou práci, i když u některých platidel přece jen došlo k určitému barevnému posunu. Nejnapadnější je u 50 a 500 Kč z roku 1929. Všeobecně je však možno výsledek hodnotit jako dobrý až velmi dobrý.

Zájemce nalezne v této publikaci odpověď na otázky, které ho mohou zajímat autorem počínaje a sběratelským oceněním konče. Rád bych připojil jen několik dílčích poznámek.

U některých bankovek autor uvádí, že jejich číslování neobsáhlo celou číselnou řadu od 000001 do 999999 (např. u 25 Kčs 1961). Domnívám se, že se podobný údaj vztahuje i na některá starší platidla, např. na pětistícikorunu z roku 1945 (Bajer 79). Dosud nikdy jsem se nesetkal s exemplářem, jehož číslovač by začínal jinou číslicí než 0 a 1.

Nejméně jedna chyba se zřejmě vloudila do přehledu sérií (s. 161 až 168). U bankovky 25 Kčs z roku 1953 (moskevské vydání, Bajer 90 a) by podle smlouvy s Všesvazovým vývozním a dovozním sdružením Exportles neměly být vytištěny série BH – BV. Za problematickou rovněž pokládám existenci sérií DR – DV u státovek 1 Kčs z roku 1953. Naproti tomu je možno přehled doplnit o následující série:

1 Kčs 1953 (Bajer 86 b) – série JK a KC,
3 Kčs 1953 (Bajer 87 b) – série KK a PA,
25 Kčs 1953 (Bajer 90 b) – série KM,
50 Kčs 1953 (Bajer 91 b) – série ND,
3 Kčs 1961 (Bajer 95) – série BB, HS, KE, MC a NA,
5 Kčs 1961 (Bajer 96) – série UV, XT, ZA, a ZE.

U slovenské 20 Sk (Bajer SK 7, emise C ze 31. 10. 1997) jsem měl vedle uvedených sérií v rukou také bankovku série J.

To jsou však jen drobnosti ve srovnání se záslužným dílem, které J. Bajer vykonal a které se nepochybně dočká dalších vydání.

J. Chvojka

Nález ojedinělé římské mince císaře Traiana u Kačiny na Kutnohorsku

Josef Moravec

Dne 24. května 2003 provedl autor archeologický povrchový sběr na poli nedaleko zámku Kačina v poloze „U studánky“, asi 70 m severně od Nového rybníka (k. ú. Sv. Mikuláš) na Kutnohorsku. Kromě souboru keramických zlomků (neolit, mladší doba bronzová, latén, doba římská) byla také nalezena stříbrná antická mince. Pole bylo uvláčeno a čerstvě osázeno řepkou. Nalezená mince je uložena v soukromé sbírce.

Popis mince:

Římské císařství, Marcus Ulpius Traianus (53–117 po Kr.), *Řím*, denár, ražba z let 114–117 po Kr., RIC¹ 251.

Av.: Ověččená hlava císaře doprava,

opis: IMP TRAIANO AVG GER DAC P M TR P COS VI P P

Rv.: Sedící Traianus senior v křesle, držící žezlo a pateru,

opis: DIVVS PATER TRAIAN

průměr 19 mm, hmotnost 2,66 g.

Mince je mírně excentrická a otřelá. Okraj nese stopy po olámaní.²

Další známý nález denáru císaře Traiana na Kutnohorsku je uváděn z Kaňku.³

Der Fund einer römischen Münze des Kaisers Marcus Ulpius Traianus in der Gegend von der Stadt Kutná Hora

Im Mai 2003 fand der Autor des Beitrags beim oberflächlichen Sammeln unweit des Schlosses Kačina in der Gegend der Stadt Kutná Hora, neben den Fragmenten der Keramik, auch eine silberne antike Münze. Es handelt sich um die Denarius-Münze des Kaisers Marcus Ulpius Traianus (53–117 n.Chr.), die in Rom in den Jahren 114–117 n.Chr. geprägt wurde. Die Münze ist die zweite Prägung dieses Herrschers, die in der Gegend von Kutná Hora gefunden wurde. In der Literatur ist ein weiteres Exemplar aus der Lokalität Kaňk erwähnt.

Übersetzt von B. Vančura

¹ MATTINGLY, H. – SYDENHAM, E. A.: *Roman Imperial Coinage II*, London 1926, s. 261.

² Za určení mince děkuji Zdeňku Petráňovi, numismatikovi OM v Kutné Hoře.

³ POCHITONOV, E.: *Nálezy antických mincí, in: Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku I*, Praha 1955, s. 113.

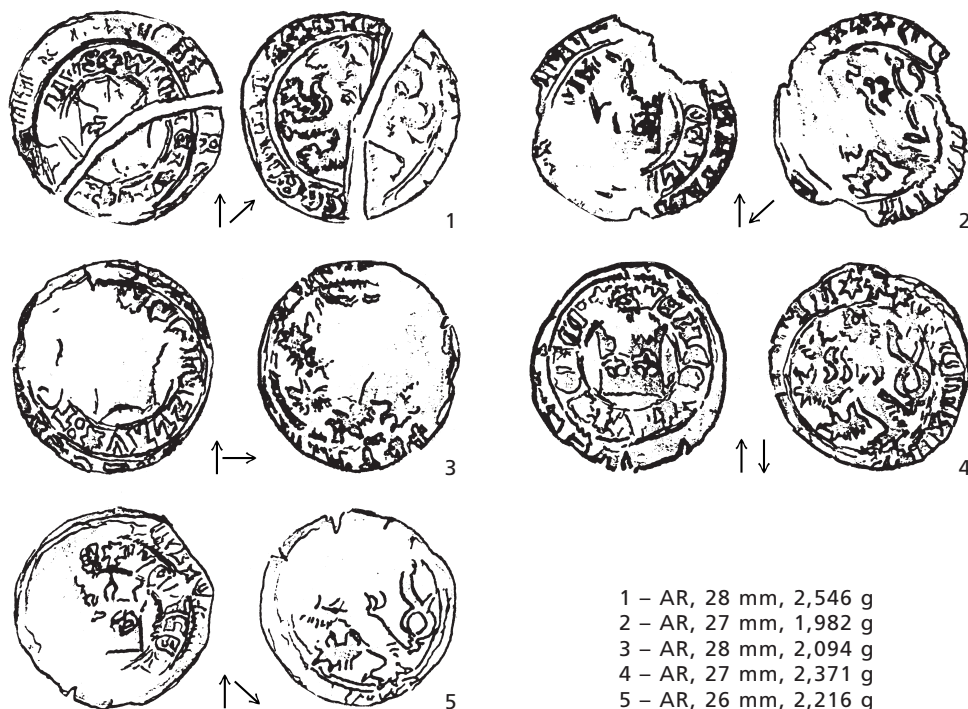
Nález pražských grošů u Oder, okres Nový Jičín

Karel Wiltsch – Květoš Wiltsch – František Macek

V letech 2001 až 2003 prováděl amatérský záchranný průzkum na kopci Milíkov u Oder pan Karel Wiltsch, člen historicko-vlastivědného spolku v Odrách. Důvodem průzkumu a sběru bylo zabránit drancování zmíněné lokality různými hledači militárii, případně drahých kovů.

Kopce Milíkov ohraničují na východní straně zahrádkářské pozemky, na jižní Stodolní potok, ze severu Mlýnské údolí. Na západě se jeho temeno pozvolna zvedá a vychází na planinu Dobešovského kopce pod samotou Dvořísko. Z historických pramenů víme, že zde měl v 11. století stávat strážní objekt zvaný Babí Hrádky a v roce 1241, v době tatarského vpádu, bylo na vrcholu kopce dřevěné opevnění. Stará pověst pak vypráví, že na kopci stával hrad, který se i s poklady propadl do země pro nenasytnou chamtivost jeho obyvatel.

Na této lokalitě bylo nalezeno mnoho kovových předmětů ze železa a barevných kovů. Ve větší míře byly předány ke konzervaci do specializovaného pracoviště v Opavě. Nálezový soubor je komplexně považován za majetek města Odry a bude uložen v jeho vznikajícím muzeu. Nálezový soubor obsahuje rovněž pět pražských grošů Václava IV. (1378–1419), které v roce 2003 nalezl pan Karel Wiltsch na východním výběžku Milíkova zvaném Skalka asi v polovině trasy mezi druhou serpentinou a srázem skály na jižní straně. Mince byly roztroušeny v okruhu asi 10 m a společně s nimi byl nalezen ještě prstýnek a medailónek s miniaturní emailovou malbou Madony s dítětem na zlatavém podkladu, krytou v obou případech sklíčkem. Oba „šper-

- 1 – AR, 28 mm, 2,546 g
- 2 – AR, 27 mm, 1,982 g
- 3 – AR, 28 mm, 2,094 g
- 4 – AR, 27 mm, 2,371 g
- 5 – AR, 26 mm, 2,216 g

Príspevek ke třídění peněz Ferdinanda I. (1526–1564)

Vladimír Přichystal

Posledním popudem, který mě přiměl napsat těchto několik řádků, je článek Jiřího Ryanta se stejným názvem. Z toho důvodu jej také ponechávám i pro tento příspěvek.

Díky laskavosti paní Jarmily Háskové, Jana Šmerdy a milého přítele Zdeňka Jaroše, mi bylo umožněno prohlédnout si bílé peníze Ferdinanda I. v Národním muzeu v Praze, Moravském zemském muzeu v Brně a Muzeu Vysočiny v Jihlavě. Stejně díky patří i přátelům z jihlavské pobočky ČNS, kteří mi zapůjčili mince z vlastních sbírek.

Jak známo z poznámkového aparátu Ryantova článku,¹ který si dovolím doplnit o práci Vladimíra Hanibala,² byly bílé peníze raženy v Praze, Kutné Hoře a Krnově.³

Těchto penězů jsem si prohlédl několik set. Při práci, bez nároku na úplnost a chronologii, jsem si sestavil pomocnou tabulku, podle které jsem popisoval jednotlivé exempláře. Přes zjednodušení se jedná o mnoho variant. Vědomě existuje určitá nedůslednost u č. 7, 8 a 9, která však není na škodu věci. Základem jsou dvě slova – FERDINANDVS PRIMVS a dvě rozdělovací znaménka mezi nimi (č. 7–9 vyplývají ze zjednodušení). Tedy, jak jdou za sebou:

• Tab. 1. Tvar slova FERDINANDUS

1 – FERDINANDVS	2 – FERDINANDVS	3 – FERDINANDV	4 – FERDINANDV
5 – FERDINAND	6 – FERDINAND	7 – ...HVN.BOE.REX	8 – ...EL.RO.IMP
9 – ...EL.RO.IMP.62, ...			

• Tab. 2. Znaménka mezi slovy FERDINANDUS a PRIMVS

A – §	B – o	C – ◊	D – ⋈	E – bez zn.	F – §§	G – ⊙
-------	-------	-------	-------	-------------	--------	-------

• Tab. 3. Tvar slova PRIMVS

I – PRIMVS	II – PRIMVS:	III – PRIMV	IV – PRIMV.
V – PRIM	VI – PRIM:	VII – PRIM.	VIII – PRI
IX – PRI:	X – PRI.	XI – PR	

¹ RYANT, J.: *Príspevek ke třídění bílých peněz Ferdinanda I. (1526–1564)*. Num. listy 56, 2001, s. 8.

² HANIBAL, V.: *Bílé peníze Ferdinanda I.*, in Členské informace ČNS, pobočka Jihlava, č. 20, říjen 1990, s. 9–12 + tabulky.

³ SMOLÍK, J.: *Pražské groše a jejich díly (1300–1547)*. Doplnili K. Castelin a I. Pánek, ČNS v Praze 1971, s. 58; ČERMÁK, K. – SKRBK, B.: *Mince království českého za panování rodu Habsburského od r. 1526*. Pardubice 1891–1913, díl III., tab. V, obr. 32–36; JANOVSÝ, H.: *České vládní mince 1526–1857*. Index ke kartotéce novověku. Opava 1958 a kartotéka, část týkající se mincí Ferdinanda I., zvl. lístek č. 38; HALAČKA, I.: *Mince země koruny české, 1526–1856*, Kroměříž 1987, díl I., s. 63–64, zde pak typ č. 78, 79 a 80. Ostatní uvedené typy jsou již ražbami s letopočtem.

• Tab. 4. Znaménka na konci opisu

a – () sedmi (mnoho) listá růže (hvězda)	b – šestilistá růže
c – šestilistá bez středu	d – šestilistá hranatá
e – šesticípá hvězda se středem	f – šesticípá, někdy s tečkou ve středu
g – pět teček kolem kroužku	h – pětिलistá růže
i – pětिलistá bez středu	j – pětिलistá hranatá
k – pětिलistá hranatá bez středu	l – pěticípá hvězda se středem
m – () pěticípá někdy s tečkou ve středu	n – pětिलistá kytička
o – čtyřlístá kytička	p – kříž ukončený kuličkami
r – rozeklaný kříž	s – trojlístek
t – kříž z kuliček, kříž	u – tečka
v – granátové jablko	w – ???

• Tab. 5. Dosud zjištěné exempláře uložené v sbírkách

1A1e	—	1A1h	—	1A1j	NM	1A1k	NM
1A1s	—	1A11h	—	1A11k	NM	1B1g	—
1B1h	—	1B1k	NM	1B1p	—	1B?1t	NM
1B1v	—	1C1g/h?/	MM	1C1h	NM	1C1i	MM
1C1p	MM	1E1r	NM	1E1v?	MM	1G1v?	NM
2B1g	NM	2A11b?	NM	3A11d	NM	3A111d	NM
4A111h	MM	5A1e	—	5A11d	NM	5A111e	MV
5A111h	—	5A111	MM	5A111o	MM	5A1V1	NM
5A1Ve	MM	5A1V1	MM	5A1Vn	NM	5A1V1n	MM
5A1V11a	MM	5A1V111	MM	5A1V111f	MM	5A1V111h	—
5A1Xe	MV	5A1Xf	NM	5A1Xe	MM	5A1xf	NM
5A1X1e	—	5B1s	MM	5B1t?	MM	5B111h	MM
5B1111	MM	5B1111m	NM	5B1111n	NM	5B1111o	NM, MM
5B1V1	NM	5B1V1h	—	5C1s	—	6A1Ve	MV
6 A111f	MM	6A111h	—	6A1Vf	NM	6A1Vh	—
6A1V1	NM	6A1Vn	NM	6A?V1o?	NM	6A1Vw	NM
6A1V1e	NM	6A1V111e	MM	6A1Xc	NM	6A1Xe	MM
6B1Vc	MM	6C1Ve	MM	6D1Vh	MM	6F1Vm	NM
7Bw	—	8B1e	—	8B1h	—	8B1ha	—
8B1j	NM	8B1au	NM	8B1v	—	8C1e	—
8C1g	—	8C1h	—	8C1i	NM	8C1j	NM
9B1e rok 62	—	9B1e rok 63	—	9B1e rok 33	—	9B1e rok 64	—
9B1 rok 62	NM	9B1 rok 63	NM	9B1 rok 64	NM	10B1B CCC 1563	NM
10C1 rok 1561	—	10C1 rok 1562	—	10C1 rok 1563	NM	10C1 rok 1653	—
10C1 rok 1564	—	11m1nc. Krnov r. 63	—	DHERDN*W1DV PRIW*			NM
FERD1IAAND:PRI*1M			NM	3ERDD*1D31SB9VA1			NM

NM – Národní muzeum v Praze (evidenční čísla neuvádím); MM – Moravské zemské muzeum v Brně; MV – Muzeum Vysočiny v Jihlavě; — – dříve citovaná díla a soukromé sbírky; ? – nelze jednoznačně určit

Očekával jsem, že zachytím exemplář – variantu 8Bv, který popisují Čermák – Skrbek ve svém díle.⁴ Byl by podle mého názoru dokladem toho, že některá rozdělovací znaménka byla mincmistrovskými značkami, jak je známe z jiných mincí.

Např. *Praha* šesticípá hvězda = Jan Harder – 14. 8. 1561–13. 9. 1577
Jáchymov pětিলistá růžice = Jan Weitzelman – 18. 8. 1535–2. 7. 1542
trojlístek = Martin Kempf – 2. 7. 1542–1543
granátové jablko = Jiří Geitzkofler – (1562–1577)

Věřím, že se pro to najdou další důkazy, např. podle charakteristiky písma nebo stylizace lva jednotlivých řezačů želez příslušných mincoven a podobně. Potom by bylo zřejmé, že se některé z Ferdinandových peněz razily i v Jáchymově a snad i některé krejcary, jejichž ražbu nelze lokalizovat. Tuto možnost nepřímou podporuje i skutečnost, že z ražby drobné mince plynul vyšší zisk, o kterém úředníci mince dobře věděli; proč by jej tedy ve prospěch panovníka nevyžívali?

S radostí přivítám každou zprávu o dosud nezaznamenaném exempláři Ferdinandových peněz, zvláště pak se značkou Jiřího Geitzkoflera – granátovým jablkem.

Ein Beitrag zur Klassifikation des Geldes von Ferdinand I. (1526–1564)

Aufgrund einer Hilfstabelle, in der der Autor nach der bisherigen Literatur die Formen FERDINANDVS und PRIMVS in der Umschrift, die Teilungszeichen zwischen ihnen und am Anfang der Umschriften des Geldes von Ferdinand I. (1526–1564) notiert hat, ist in dem Beitrag das Verzeichnis dieser Teilungszeichen veröffentlicht. Der Autor geht dabei von dem Studium des Materials im Nationalmuseum Prag, im Mährischen Landesmuseum in Brno, im Museum des Böhmischo-mährischen Hochlandes in Jihlava und aus den ihm zugänglichen privaten Sammlungen aus. Dabei erhebt der Autor keinen Anspruch auf Vollständigkeit. Zugleich wird von dem Autor die Hypothese geäußert, dass einige Teilungszeichen Münzmeisterzeichen sein könnten. Er setzt voraus, dass einige Münzen, aber auch die bisher nicht identifizierten Kreuzer, in der Stadt Jáchymov geprägt werden könnten. Als Beispiel wird von dem Autor das Teilungszeichen in Form eines Granatapfels angeführt, das von J. Geitzkofler als Münzmeisterzeichen angewendet wurde.

Übersetzt von B. Vančura

•••••

⁴ ČERMÁK, K. – SKRBEK, B.: *Mince království českého*, díl I, s. 14 - „Bílé peníze bez letopočtu nesou opis: (růžička) FERDINANDUS: PRIMUS (též zkráceně) aneb (růžice) FERDI.D.G.EL.RO.IMPE nebo IMP a též (růžice) FERDI.RO.HUN. BOE.REX.“ V Muzeu východních Čech v Pardubicích jsem po exempláři se značkou granátového jablka marně pátral.

Děkuji všem, kteří mně pomohli tento článek napsat. Zvláště Jiřímu Ryantovi za inspirující článek.

• Medaile Cypriana Leleka / litá, bronz, 80 mm, 2001

lasti hudby a třetí za přínos v oblasti výtvarného umění. Na první medaili byl umístěn na aversu Cyprian Lelek (1812–1883), řádový kněz a významný pruský, hornoslezský a český buditel a spisovatel, rodák z Dolního Benešova. Na druhé medaili je zachycen notový záznam Pavla Josefa Vejvanovského (1639–1693), barokního hudebního skladatele a rodáka z Hlučína. Na poslední z medailí je dvojportrét sochaře Jana Jandy (1827–1875), rodáka z Darkoviček u Hlučína a malíře Jana Bochenka (1831–1909), rodáka z Hlučína. Všechny tyto medaile mají

na reversu umístěny čtyři znaky: Slezska, Kravař, Dolního Benešova a Hlučín, každá však s pozměněným opisem.

Lité medaile o průměru 80 mm výtvarně zpracoval ing. arch. Gotthard Janda (*1939), rodák z Dolního Benešova. G. Janda vystudoval architekturu a urbanismus na Stavební fakultě Vysokého učení technického v Brně a věnoval se v praxi hlavně průmyslovému designu. V tomto oboru získal v 70.–80. letech mnoho uznání a cen. Je např. autorem výtvarného ztvárnění teplovodního kotle Bohumínských železáren a drátoven, za což do-

• Medaile Pavla Josefa Vejvanovského / litá, bronz, 80 mm, 2001

• Medaile Jana Jandy a Jana Bochenka / litá, bronz, 2001

stal hlavní cenu na výstavě Pragothem v roce 1987. Ve svém volném čase se G. Janda věnuje architektonickým návrhům a interiérové tvorbě, neopomíná ani volnou sochařskou tvorbu a malířství. Vytvořil více než čtyřicet plastik v architektuře, portrétů, např. bustu slezského malíře Viléma Balarina, pamětní desku kněze C. Lelka, bustu národohospodáře Dr. Karla Engliše, bustu studenta Jana Zajíce, bustu německého spisovatele Augusta Scholtise a další. Nezapomíná ani na medailérskou tvorbu, o čemž svědčí medaile L. von Beethovena (1988), J. A. Komenského (1990), B. Smetany (1990).

Kulturní ceny Hlučína jsou udělovány vždy jednou ročně. Medaili Pavla Josefa Vejvanovského obdržel v roce 2001 Richard Novák (*1951), dirigent Městského orchestru mladých v Dolním Benešově, za příkladnou organizátorskou a pedagogickou práci.

V roce 2002 se držitelem téže medaile stal Jan Dajč (*1932), bývalý učitel Základní umělecké školy v Hlučíně, dirigent Komorního orchestru Vejvanovský v Hlučíně, za významnou pedagogickou práci.

Medaile Cypriana Lelka byla poprvé udělena v roce 2002 Janě Schlossarkové (*1941), regionální spisovatelce a autorce několika beletristických děl, napsaných jak v českém jazyce, tak v hlučínském nářečí.

Stejnou medailí byl oceněn také v roce 2002 Josef Zawadský (*1941), bývalý dlouholetý starosta Dolního Benešova a předseda Sdružení obcí Hlučína.

V roce 2004 se nositelem téže medaile stal PhDr. Erich Šefčík (*1945), historik a ředitel Zámeckého muzea v Kravařích, autor četných studií k starším i novějším dějinám Slezska a organizátor vlastivědné práce na Hlučínku.

Medaile Jana Bochenka a Jana Jandy nebyla dosud udělena.

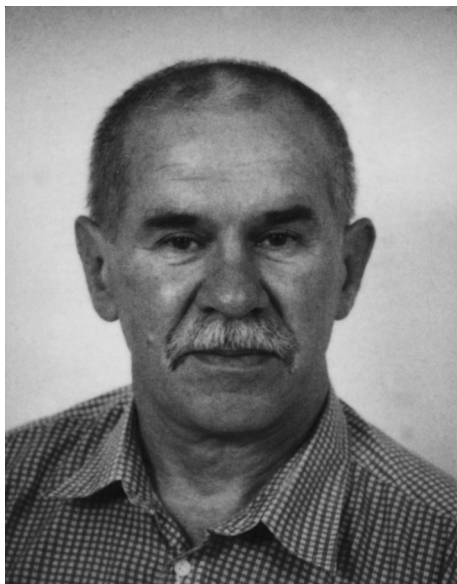
A. Ficařová

■ osobní zprávy

Anselm Roskovec
šedesátníkem

Dne 16. dubna 2004 oslavil významné životní jubileum rytec a pedagog Střední uměleckoprůmyslové a Vyšší odborné školy v Jablonci nad Nisou, Anselm Roskovec. Tento vynikající rytec kovu, který dnes žije a tvoří v Železném Brodě - Hrubé Horce, se narodil v Nýřanech do česko-německého manželství. Již od raného mládí rád kreslil a malo-

val. Z tehdejších ideologických důvodů neměl šanci studovat střední školu s uměleckým zaměřením. V roce 1958 proto nastoupil na učební obor cizelér do skláren v Heřmanově Huti. V roce 1960 pak byl shodou šťastných okolností přijat na Střední umělecko-průmyslovou školu sklářskou v Železném Brodě, kde studoval obor rytí kovu se zaměřením na sklo a skleněnou bižuterii. V roce 1965 úspěšně maturoval.

Po skončení základní vojenské služby nastoupil jako rytec kovu do družstva ZNAK Malá Skála – Provozovna Železný Brod. Zde se postupem času svojí pílí a talentem vypracoval na předního rytce. Později, když se stal členem Unie výtvarných umělců a Asociace umělců medailérů, začal spolupracovat s řadou významných českých výtvarníků, kteří se zabývali tvorbou ražené medaile. Byla mezi nimi tak významná jména jako J. Harcuba, V. Housa, M. Othová, M. Vitanovský a celá řada dalších, jejichž práce realizoval. K bohaté jubilantově tvorbě lze přiřadit z poslední doby vyrytí pečeti rektora Univerzity v Hradci Králové a stříbrného řetězu pro hejtmana Libereckého kraje.

Od roku 1996 je Anselm Roskovec pedagogem na výše uvedené škole, kde předává své zkušenosti studentům v oboru ražená medaile a mince. Tato škola v čele s dalším renomovaným medailérem Jiřím Dostálem vychovala již řadu mladých výtvarníků, kteří pokračují v dalším studiu na vysokých školách uměleckého směru v Praze, na UMPRUM a AVU. Nejedna z nich již také uspěl v soutěžích České národní banky na pamětní mince. Jejich úspěchy se do značné míry opírají o solidní základy získané studiem v Jablonci, kde ryctví mělo své pevné místo.

Všichni, kdo znají a váží si umění rytce Anselma Roskovce, si mohli při této příležitosti připomenout jeho přínos české ražené medaili. Mohli mu zároveň popřát vše nejlepší a co nejvíce zdraví do dalších plodných let jeho života.

Z. Vincour

■ výstavy

Výstava Václava Pinty
v Německu

V rámci akce České týdny, pořádané již potřetí letos v dubnu Badatelským spolkem zámku Schlettau v sousedním Sasku, byla německé veřejnosti zpřístupněna výstava Václava Pinty o historii rudného dolování v revíru Přísečnice. O české verzi výstavy bylo podrobně referováno v Num. listech 56 (2001), a proto k jejímu obsahu není třeba nic dodávat. Dlužno pouze zmínit, že se výstavou prezentovalo Oblastní muzeum v Chomutově, které ji i technicky zajistilo.

Václav Pinta, autor výstavy, je zakládajícím členem chomutovské pobočky ČNS a byl jejím prvním předsedou. Známy je především svou prací Pražské groše Karla IV. (1346–1378). V posledních letech se vedle numismatiky zabývá i historií těžby kovů v Krušnohoří.

M. Cajthaml

Výstava medailí, plaket a drobné plastiky Bohumila Teplého

V mramorových sálech Biskupského dvora v Moravském zemském muzeu v Brně byla od dubna do května 2003 instalována výstava olomouckého sochaře, medailéra, restaurátora a pedagoga Bohumila Teplého.

Výstavní soubor byl koncipován při příležitosti jeho 70. životního jubilea. Narodil se roku 1932 v Olomouci. Absolvoval reálné gymnázium, střední průmyslovou školu kamenickou a sochařskou v Hořicích, pedagogickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci a sochařství u prof. Vladimíra Navrátila na filosofické fakultě téže univerzity. Následně na ní vyučoval sochařství, kresbu a anatomii. Od roku 1978 pracuje volně jako sochař, medailér a restaurátor. Současně (od roku 1996) vyučuje práci s kamenem na Fakultě výtvarného umění Vysokého učení technického v Brně a teorii restaurování kamenných památek na Střední průmyslové škole kamenické a sochařské

v Hořicích. Byl jmenován docentem na Ostravské univerzitě (1996).

Nyní, v období plně tvůrčí zralosti, prezentoval Bohumil Teplý výběr z díla, v němž se zjevně vykrystalizovalo několik tvůrčích okruhů.

Na dráhu medailéra vstoupil realizací ražené medaile k 50. výročí České numismatické společnosti v Olomouci v roce 1979 a pak následovaly další ražby, 125 let Sigmy Lutín, Obnovení pomníku T. G. Masaryka v Olomouci, 150. výročí narození T. G. Masaryka, Caesarova kašna, Kanonizace sv. Jana Sarkandra, 250 let Englerových varhan v chrámu sv. Mořice v Olomouci a 200. výročí narození Františka Palackého. Bezspornu nejzdařilejší ražená medaile zachycuje Englerovy varhany i chrámovou klenbu v nezvykle pojaté perspektivě a je propracovaná do minuciózních detailů. Modely aversní i reversní strany je zastoupen ve sbírkách numismatického oddělení MZM a oba modely jsou pro zachování odlity do bronzu a na výstavě byly zastoupeny.

Poněkud odlišným fenoménem co do podstaty vzniku, na rozdíl od ražených medailí,

• Z vernisáže výstavy sochaře a medailéra B. Teplého v Moravském zemském muzeu v Brně, 2003 / uprostřed B. Teplý, po jeho levici dr. T. Kučerovská, autorka výstavy / foto K. Jursa

• Franz Pechwitz, jednostranná litá medaile / bronz, 92 × 92 mm, 1988 / foto K Jursa

• T. G. Masaryk, litý medailon / bronz, 200 mm, 1998 / foto K Jursa

jsou medaile a plakety lité. Autor jich vytvořil řadu a zachytil na nich portréty významných historických osobností nebo i soudobých osob něčím mu blízkých. Na prvním místě jmenujme plaketu k 70. jubileu malíře, grafika a ilustrátora Kamila Lhotáka, dále medaili na olomouckého herce Zdeňka Vrablíka, katolického spisovatele Jana Čepa, kamenosochaře a překladatele Franze Pechwitze (přeložil dílo O sochařské reprodukci, jehož je B. Teplý autorem), výtvarnici Janu Jemelkovou, orientalistku Natašu Dvořákovou, Jana Kapistrana, slovenského spisovatele-romanopisce a esejistu Dominika Tatarku, sběratele medailí Josefa Šebelu a historickou osobnost Fr. Mošnera – lékaře a prvního českého rektora olomoucké univerzity, současně autora literárního díla Pěstounka, které bylo inspiračním podnětem pro Boženu Němcovou při záměru napsat Babičku.

Souběžně s uplatňováním portrétu se v drobné reliéfní tvorbě Bohumila Teplého objevil zcela nečekaně nový námět, který si získal evidentní prioritu. Podstatnou část drobné reliéfní tvorby zasvětil jednomu z nejčastějších námětů křesťanské ikonografie – zobrazení křížové cesty – via dolorosa, kterou podle svědectví evangelistů podstoupil Ježíš Kristus v jeru-

zalémských ulicích směrem na Golgotu. K zobrazování výjevů jednotlivých zastavení Křížové cesty docházelo až v 15. století a prošlo vývojem, kdy jejich počet kolísal od sedmi, osmi, do čtrnácti a v poslední době dospěl k obvyklému počtu patnácti zastavení – poslední představuje Krista po vzkříšení. Na podkladě dlouhodobých autorových kresebných a ideových studií vznikly v časové návaznosti dva samostatné uzavřené soubory litých bronzových plaket, nazvané Dny poslední – dny první I (z let 1988–1991) a druhý Dny poslední – dny první II (z let 1991–1992). Jsou zjevnou dominantou autorovy tvorby. Autor se vyjadřuje v plastické anebo naopak v kresebně ryté zkratce s náznaky naturalistického záznamu, až k abstrakci. Výjevy se vyznačují napětím, dramatickostí a dynamikou.

K témuž projevu umělce vyjádření v měkkém plastickém reliéfu náleží jiný autorem oblíbený motiv pádicích koní, rovněž utvářený do více variant a podob. Opět dramatický a plný dynamiky, neúprosného běhu času, dění, toho, co není nám lidem možno zastavit. Jsou to vrcholná díla autorovy tvůrčí exprese.

Pozornosti si zaslouží realizace pamětních

• Pohled do výstavy B. Teplého v mramorových sálech MZM / foto K. Jursa

desek na genetika Gregora Mendela, spisovatele a estetika Bohumila Markalouse, Edmunda Husserla a další. Přiblíženy byly návštěvníkům v různých podobách, jako skica v bronzu, sádře nebo jako zmenšený model.

Ve vystaveném souboru byly čteně zastoupeny artefakty drobných i monumentálnějších plastik dotvářející představu o širokém rozpětí umělcovy tvorby, z valné míry zaměřené na práci s oblíbeným kamenem.

Jako znalec cíleně vybírá a opracovává i méně známé druhy kamenných materiálů jako krupník, vračanský vápenec, zbrašovský vápenec, božanovský pískovec, bohánecký pískovec, hořícký pískovec, kapustinskou žulu a opuku. Např. zbrašovský vápenec je šedý, matný s nehomogenním povrchem a jeho vyhlazením až leštěním docílil hladkého povrchu s vysokým až mramorovým leskem (Schoulená žena). V pracovním prostředí ve Vernířovicích využívá místní naleziště měkkého kamene krupníku pro tvorbu četných děl. Mnohdy docela nezvykle aplikuje kombinaci různých materiálů, bronzu, kamene, oceli, skla. Docíluje tím specifických nuancí v ko-

nečné fázi působnosti díla. Na pamětní desce Jana Čepa v Myslechovicích uplatnil bronz a kámen, na náhrobku Demlovy rodiny žulu, sklo a ocel.

B. Teplý je tvůrcem insignie starosty města Prostějova a spolupracoval na tvorbě několika dalších univerzitních insignií. Je také autorem četných monumentálních sochařských realizací, které jsou zakomponovány do architektonických celků urbanistických center v ČR.

Restaurátorskou kamenosochařskou činnost přiblížily divákovi ukázky jeho kresebných návrhů, studií a fotodokumentace.

Na závěr lze dodat, že Bohumil Teplý je tvůrcem několika publikací o způsobech a postupech sochařské umělecké tvorby a uplatňování restaurátorských technologií. Je autorem publikací Zvětšování sochy pomocí kružidel, Plastická anatomie, O sochařské reprodukci, Konzervování a restaurování kamene.

Výstava nás seznámila s úplnou medailérskou tvorbou, vkomponovanou do rámce děl drobné i monumentální plastiky, kreseb a studií a nechala nás nahlédnout do nitra autorovy osobnosti.

T. Kučerovská

1516) a kresebného vyobrazení návrhu rožmberských dukátů z roku 1582 (originál uložen ve SOA Třeboň). Čtvrtá vitrina přiblížila návštěvníkovi prostřednictvím dobových památek významnou událost z roku 1585, kdy se Vilém z Rožmberka stal členem Řádu Zlatého rouna. Trvalou upomínkou jeho přijetí jsou jak tehdy ražené násobky dukátů zvláštního provedení (vystaveny 3dukáty a 2dukáty – 4dukát dokumentován zvětšenými fotografiemi), tak medaile k položení základního kamene jezuitské koleje v Českém Krumlově (vystavené dva exempláře doprovázely jejich zvětšené fotografie a fotografie jezuitské koleje), o jejímž zřízení Vilém po přijetí do Řádu rozhodl. Centrálním exponátem vitriny však bylo samo Zlaté rouno. Obdivovat bylo možné i medaili k jeho udělení Leonhardu Harrachovi od Antonia Abondia (1585) a ukázky jezdeckých pečeti obou Rožmberků stejně jako vyobrazení z knihy P. Zehendtnera, *Ordentliche Beschreibung* (Dillingen 1587), která popisuje a ilustruje slavnost propůjčení Zlatého rouna.

Zářily-li dosud popsané vitriny, instalované v levé části býv. kaple, leskem zlata a stříbra, obsahem protilehlé páté vitriny byly předměty daleko skromnější. Obsahovala ukázky početních peněz Rožmberků i jejich dvořanů, Jakuba Krčina z Jelčan a Matyáše Fucha a jeho manželky Anny, doprovázené fotokopii vyobrazení počítání na „lajnách“. Následovala vitrina věnovaná rožmberskému hornímu podnikání, v níž bylo možné spatřit jak ojedinělé výtěžkové medaile města Rudolfova, tak ukázkový soubor mincí českobudějovické mincovny z doby Rudolfa II. Kromě numismatického materiálu bylo vystaveno faksimile knihy Petra z Rožmberka, *Pergkwerch Ordnung* (tisk Johann Winterburger, Vídeň 1515 – originál uložen v Knihovně Národního muzea) a ukázka stříbrné rudy z rudolfovských dolů, kterou zapůjčilo mineralogicko-petrologické oddělení Národního

muzea. Bez povšimnutí nezůstali ani dědicové Petra Voka (jeho úmrtí připomněla úmrtní medaile Abrahama Schmelze a pohřební štít vyšívače Jana Blumbergera, instalovaný bohužel nevhodně na nízkém soklu, čímž byl popřen jeho význam jako dominantního exponátu výstavy) Jan Jiří ze Švamberka, Jan Václav Paar, František Orsini-Rosenberg, jejichž toлары a velkou švamborskou pečetí návštěvníci našli v předposlední sedmé vitrině. Závěr výstavy byl věnován dokumentaci sběratelského zájmu o mince posledních Rožmberků (výtečně zde byl využit katalog sbírky litoměřického biskupa Emanuela Valdštejna z roku 1793, uložený ve fondech Knihovny Národního muzea, k jehož kresebným vyobrazením byly přiřazeny konkrétní exempláře ze sbírky numismatického oddělení Národního muzea) i jejich napodobování a falšování.

Rozsahem nevelká výstava, vzbuzující na první pohled pocit jisté slavnostnosti a výjimečnosti, přinesla nejednu podnět k zamyšlení jak nad formou vlastní prezentace numismatického materiálu (ocenit je třeba důsledné vystavení líce i rubu všech mincí a medailí stejně jako propojení vystavených grafik s exponáty ryze numismatickými), tak nad potřebou dalšího studia zvoleného tématu. Je to především v českém bádání stále opomíjená mincovní problematika slezská, s níž bylo mincovnictví Rožmberků úzce svázáno, ale i o obecná problematika mincovního podnikání nositelů tzv. vedlejších mincovních práv, odvozeného mincovního regálu. Zpřístupnění, byť malé části vzácných exemplářů mincí a medailí ze sbírek Národního muzea a zájem o ně vyvolaly přirozeně i otázku, jak dlouho se Praha ještě obejde bez trvalé, historicky pojaté muzejní numismatické expozice, prezentující proměny mincovnictví a medailérské tvorby na území Čech, Moravy a Slezska od jejich počátků do současnosti.

E. Šimek

Vztah mezi jednolisty a medailemi či mincemi je dle mého soudu podvojný: tisk byl rychlejší a zejména alegorické scény jistě posloužily jako předlohy pro reversní strany některých ražeb. Naproti tomu portrétní medailony na řadě listů jsou zjevně ryté podle kolujících medailů a mincí. Stejně tak mohla existovat společná předloha (malby, rytina), která posloužila jak vydavateli jednolistu, tak medailérovi. Medaile i jednolisty byly k dostání u knihkupců.

Medaile jsou vyobrazeny na letácích z korunovací císaře Ferdinanda II. ve Frankfurtu (P420), Fridricha Falckého a Alžběty v Praze (P436–P440). Jednolisty z pražské korunovace Matyáše II. (P163 a P164) zachycují shromážděný dav, který pilně sbírá rozhazované zlaté a stříbrné korunovační peníze: vyobrazení je zcela schematické, podobné najdeme i na dalších reportážích z jiných korunovacích (Matyáše II. v Bratislavě (P101) a ve Frankfurtu (P181–P182), Ferdinanda I. v Praze (P259–P260)).¹

Dobytí Plzně Mansfeldovými vojáky a obléhání města Maxmiliánem Bavorským dokládá šest jednolistů (P352 – P355 a P734 - P735) s pozoruhodnými vedutami města, známé plzeňské medaile ze 17. století však s nimi zpracováním nijak nesouvisí.

Na reprezentativní podobizně (P23–P24) Jiřího Bedřicha markraběte braniborského (1539–1603) zaujme bohatě propracovaný masivní řetěz, na kterém visí snadno určitelná medaile polského krále Štěpána Báthoryho (1532–1586).²

Vysoce pozoruhodné jsou letáky kritizující strašlivou inflaci v letech 1619–1623: „Rozhovor znepokojených mincí o jejich klesající hodnotě, s vyjádřením spokojenosti na straně mědi, že nahradila zlato a stříbro“ (P881–P888 s vyobrazením obíhajících nominálů, další k tématu P889–P907). Velmi příznačné nejsou vinění pánové Liechtenstein, Valdštejn a Bassevi, ale obecně mincmistři a židovští směnáři (P901, P907).

Každý jednolist je reprodukován ve vel-

kém formátu, který umožňuje přečíst dobový text. Mnohé z nich jsou velmi vzácné, prakticky nedostupné. Německé akademické nakladatelství Harrassowitz si předsevzalo mimořádně velký úkol. Velká je i cena jednoho svazku – 1400 DM. O to více musíme vyzdvihnout nezištnost dr. Mirjam Bohatcové, známé odbornice na problematiku jednolistů,³ která své výtisky velkoryse věnuje Knihovně Národního muzea, kde poslouží všem zájemcům. Ve vydávání dalších dílů se pokračuje.

T. Kleisner

¹ K rozhazování pamětních mincí mezi slávu provolávající lid například Rasmusson, N.N.: Auswurfmünzen. Eine Skizze. Congresso internazionale di numismatica Roma 11-16 settembre 1961. Řím 1965, II. Atti, s. 623-636, tab. XLI-XLIV.

² K medaili Gumowski, M.: Medale Stefana Batorego. Kraków 1913, s. 17–20.

³ Bohatcová, M.: Irrgarten der Schicksale. Einblattdrucke vom Anfang des Dreissigjährigen Krieges. Praha 1966.

■ kronika

Oslavy čtvrtstoletého přátelství

V sobotu 26. dubna 2003 uskutečnili členové České numismatické společnosti pobočky Děčín a Numismatického spolku Pirna přátelské setkání v NSR. Náplní tohoto setkání byla oslava 25. výročí podepsání smlouvy o přátelství mezi oběma spolky. Tomuto setkání předcházelo prodloužení historické smlouvy v Děčíně 20. ledna 1999 na dalších 10 let.

Z Děčína se šestičlenná skupina vypravila do Pirny sobotním „vlakem družby“ s odjezdem v 6.48 hodin. Na nádraží v Pirně na nás již čekali němečtí přátelé se svými auty, kterými nás s krátkou přestávkou na obcer-

• Z přátelského setkání numismatiků v Děčíně, (zleva: M. Fickert – předseda Num. spolku v Pirně, M. Dubanič – jednatel ČNS, M. Schreiber – hlavní organizátor oslav, S. Dluhoš – člen pobočky ČNS v Děčíně, V. Štajner – předseda pobočky ČNS v Děčíně)

stvení dopravili do krušnohorského okresního města Zschopau. Byl krásný slunný den a cestou jsme byli seznamováni s okolními pamětihodnostmi. Po příjezdu do Zschopau nás na parkovišti před zámek Wildeck již očekávala další šestičlenná skupina z Děčína, která přijela do místa setkání svými auty přes Chomutov a Marienberg.

V útulném prostředí restaurace proběhly oficiální oslavy 25. výročí, kterých se za ČNS Praha zúčastnil jednatel pan Milan Dubanič, který je zároveň předsedou pobočky ČNS v Ústí nad Labem. Po krátkých projevech předsedů obou přátelských spolků byly pěti přátelům z Pirny a 5 členům ČNS předány Pamětní listy v upomínku na toto setkání. Německým přátelům byly k pamětním listům předány i pamětní medaile pobočky

ČNS v Děčíně ke 40. výročí organizované numismatiky na Děčínsku v minulém roce. Všichni účastníci setkání obdrželi celou řadu propagačního materiálu (zejména turistické mapy), který nám k tomuto účelu ochotně poskytl Městský úřad v Děčíně. Za tuto vstřícnou pomoc MÚ Děčín patří mé upřímné poděkování. Němečtí přátelé na oplátku předali každému českému delegátovi rovněž řadu propagačního turistického materiálu. Nechyběly ani tužky s nápisem „25 JAHRE Freundschaftsvertrag 1978–2003 der Numismatiker von PIRNA und DECIN“.

Po slavnostním obědu jsme se všichni odebrali na zámek Wildeck, který je symbolem města. I on se tyčí na skalním masivu vysoko nad řekou jako náš zámek v Děčíně. Na nádvoří zámku se nachází vyhlídková

věž „Tlustý Jindřich“. Část naší delegace vyšlapala 144 schodů a rozhlédla se po celém okolí úpatí Krušných hor. Tato stavba pochází z 12. století, kdy mladému městu poskytovala ochranu, ještě zesílenou městskými hradbami. V 16. století byl původní hrad přestavěn na kurfiřtský lovecký zámček Wildeck. Dnes je zámek kulturním střediskem. Je zde městská knihovna, dále muzeum motocyklů, historická mincovna, historická tiskárna a vazárna knih.

Naše delegace si nejprve prohlédla muzeum motocyklů, kterými se toto město v celém světě proslavilo. Viděli jsme nejen staré motocykly zn. DKW a MZ, celou řadu motocyklových trofejí, ale i moderní motocykly. Každoročně se zde koná terénní německé mistrovství v enduru Rund um Zschopau. Potom jsme si prohlédli sklepení, kde se nachází rezervoár čisté průzračné vody, stékající z krápníků pod vyhlídkovou věží.

Nejvíce nás však jako numismatiky zaujala historická mincovna. Mincovnu vybudoval před 4 lety zdejší numismatický spolek Zschopau, který je členem Saské numismatické společnosti. Mincovna byla zřízena z části bývalé konírný zámku. Zde nás přivítali tři raziči mincí (pregéři) v dobovém oblečení. Následovala ukázka výroby historických mincí. Pro seznámení široké čtenářské obce se rád zmíním o celém procesu výroby, která je rozdělena na několik fází.

Nejprve se slova ujal slévač, který ve zvláštní tlustostěnné nádobě (tyglíku) roztavil mincovní kov (v našem případě čistý cín). Dříve k tomuto účelu používali kovářskou výheň, nyní byl cín roztaven elektrickým ohřevem na tavnou teplotu nad 232 °C. Tekutý kov nalil slévač do zvláštní formy, složené ze dvou ocelových částí, sevřených k sobě křídlovými maticemi. Vnitřek formy byl před nalitím kovu vymazán voskem nebo lojem. Tekutý kov zaplnil žlábek ve formě, odpovídající zhruba šířce mince. Vzniklého odlitku, tzv. cánu o síle 5 mm se ujali další

dva raziči, kteří na stroji o dvou přítlačných válcích pomocí kliky a lidské síly rozválcovali cín na delší plát o síle 2 mm. K docílení této síly plátu by protažení strojem museli opakovat 50–60krát. Pro další fázi byl připraven plát již o této síle a došlo k ražbě tzv. střížků (kotoučků o Ø 30 mm) opět na ručním lisu. Tohoto střížku se ujal vlastní razič, který minci skutečně dokončil pomocí mincovních razidel (kolků, želez), upnutých do vřetenového lisu. Na spodním razidle byl nasazen kroužek, do kterého razič vložil střížek. Svislé vřetenno je nahoře opatřeno balanční tyčí s těžkými protilehlými závažími. Ručním roztočením byl uveden lis v činnost. Využitím setrvačné síly se otiskl do měkkého kovu obraz budoucí mince. V našem případě z jedné strany vyobrazení razicího stroje s opisem a plošky pro datum, z druhé strany dominantou Zschopau – vyhlídkovou věží „Tlustým Jindřichem“. Na speciálním pákovém přípravku bylo zhotoveno i vroubování po obvodu a do plošky vyraženo 26. 4. 2003. Tuto medailku si mohli účastníci zakoupit za 3 €. Z této ceny jde 1/3 na cín, 1/3 městu a 1/3 Numismatickému spolku.

Jak jsem se již zmínil, nachází se v prostorách zámku též historická tiskárna a vazárna knih, která však byla při naší návštěvě uzavřena. Zde je možno si nechat odlít z litěřiny i své jméno, zhotovit razítko nebo zakoupit historické tisky.

Po prohlídce mincovny jsme odešli do městské cukrárny na kávu a zákusek před odjezdem. Návrat domů jsme uskutečnili stejným způsobem, tj. auty německých přátel na nádraží do Pirny a druhá polovina naší delegace přes Marienberg a Chomutov též svými auty.

Na závěr chci ještě připomenout, že náklady německých přátel byly dle jejich sdělení hrazeny organizací „Euroregion Elbe“.

Na toto příjemné setkání bude každý z účastníků jistě rád vzpomínat.

V. Štajner

Obsah

Josef Paukert	
Ještě ke třem článkům o českých denárech . . .	65
Noch zu drei Artikeln über böhmische Denare	
Jan Štěpán	
Penězokazec v Olomouci v roce 1625	70
Geldfälscher in der Stadt Olmouc	
im Jahr 1625	
materiály	
Jiří Storz	
Neznámá keltská moravská mince?	73
Eine unbekannte keltische Münze aus	
Mähren?	
Josef Moravec	
Nález ojedinělé římské mince císaře	
Traiana u Kačiny na Kutnohorsku	74
Der Fund einer römischen Münze des	
Kaisers Marcus Ulpius Traianus in der	
Gegend von der Stadt Kutná Hora	
Karel Wiltsch – Květoš Wiltsch –	
František Macek	
Nález pražských grošů u Oder, okres	
Nový Jičín	75
Fund der Prager Groschen bei Odry,	
Bezirk Nový Jičín	
Jiří Horáček	
Ještě k neznámé medaili Albrechta	
z Valdštejna	76
Die Bemerkung zur unbekanntenen Medaille	
des Albrechts von Waldstein	
Vladimír Přichystal	
Příspěvek ke třídění peněz Ferdinanda I.	
(1526–1564)	77
Ein Beitrag zur Klassifikation des Geldes	
von Ferdinand I. (1526–1564)	
Nové peníze	80
Nové medaile	80
Osobní zprávy	82
Výstavy	83
Literatura	69, 72, 89
Kronika	91
Na 1. a 4. straně obálky tříkrejcar Ferdinanda II. z roku 1625 , text na s. 70.	

NUMISMATICKÉ LISTY ROČNÍK LIX – 2004 – Číslo 3

Vydává: © Národní muzeum, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

Redaktorka: Jarmila Hásková
 Redakční tajemník: Jiří Horáček
 Redakční rada: Jiří Hána, Vlastislav Housa, Josef Hrdý, František Kavka, Jaromír Lukas, Věra Němečková, Josef Paukert, Zdeněk Petráň, Jiří Sejbál, Jiří Sláma, Eduard Šimek, Jiří Šimůnek, Michal Vitánovský

Jazyková redakce: Juliana Boublíková
 Grafická úprava: Otakar Dušek

Redakce: Národní muzeum, 115 79 Praha 1, Václavské náměstí 68, telefon 224 497 292

Tisk: Arpa, Dvůr Králové nad Labem

Vychází šestkrát ročně

Přímý prodej zajišťuje stánek v hlavní budově Národního muzea, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1

Předplatné v České republice vyřizuje firma Myris Trade s. r. o., P. O. Box: 2, V Štíhlách 1311, 142 00 Praha 4, tel.: 234 035 200, fax: 234 035 207, 244 470 778, e-mail: myris@myris.cz

Zahraniční předplatné vč. Slovenska je vyřizováno výhradně firmou Myris Trade s. r. o., tel.: +420 234 035 200, +420 234 035 201, fax: +420 234 035 207, +420 244 470 778, e-mail: myris@myris.cz

Ceny předplatného na výše uvedené adrese
 Pro členy České numismatické společnosti zasílá Česká numismatická společnost, 101 00 Praha 10 – Vršovice, Arménská 1369, telefon 271 730 775

Redakční uzávěrky
 1. února, 30. března, 1. června, 31. července, 1. září, 30. listopadu

Toto číslo vyšlo v srpnu 2004

ISSN 0029-6074, MK ČR E 568

Z DÍLA SOCHAŘE A MEDAILÉRA BOHUMILA TEPLÉHO

- Jan Čep / model pamětní desky v Myslechovicích / sádra, 1991 / foto archiv MZM

- Model bronzového reliéfu na náhrobek Aloise Volkmana / sádra, 285 × 275 mm, 1987 / foto MZM

1. a 4. str. obálky / třikrejcar Ferdinanda II. z roku 1625

